

Freja

Nyhetsbrev från Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens
Enhet för de areella näringarnas historia (ANH)

Ceres olika gestalter,
nr. 41. En sommarceres. Antoine Watteaus Ceres från 1712. Originalen hänger på National Gallery of Art i Washington, DC, USA. Ceres är också Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens symbol, som du kan se längst ned till vänster på denna sida.

NYHETSREVI NR. 3 ÅR 2014

I NUMMER 3: Nya böcker, tidskrifter och en mer välmatad hemsida

Sista numret innan sommaren blir en palett över vad biblioteket har att erbjuda, resurser på vår hemsida, tidskrifter men framförallt exempel på böcker från de områden som biblioteket täcker. Mycket mer än det som nämns här har köpts in och skulle vara roligt att berätta om, men här är ett smakprov.

I numret berättar också Göran Ulväng, ordförande i Föreningen Bebyggelsehistorisk tidskrift, om verksamheten. BHT är förmodligen den akademiska tidskrift som oftast behandlar agrara teman, även om tyngdpunkten ligger på materiella aspekter som landskap och byggnader. Liksom många andra tidskrifter av det här slaget är en liten marknad som den svenska svår att överleva på. Och kraven har sedan Vetenskapsrådets beslut om att stryka stödet blivit hårdare.

Hushållningssällskap

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, som förra året firade 200 år, utgör en av de äldre delarna i den agrara institutionella infrastrukturen. Men aka-

demien delar detta med hushållningssällskapen som kan sägas vara barn av samma anda; det första sällskapet bildades i Finland 1797, men de flesta till följd av akademiens arbete med att just se till att hushållningssällskap kom till

stånd där sådana saknades. Liksom akademien har dessa levt kvar in i modern tid, även om deras roll och funktion förändrats. Hushållningssällskapen har genom åren varit bra på att dokumentera sitt arbete i historiker. Denna

KSLAB:s NYFÖRVÄRV och TIDSKRIFTER!

Följ nyförvärven av litteratur [här!](#) och nya tidskrifternummer [här.](#)

tradition upprätthålls fortfarande av flera sällskap. Senast Kristianstad hushållningssällskap med historiken "Som vi minns det". *Hushållningssällskapet i Kristianstad 1814-2014*. Tidigare i år utkom ett specialnummer av tidningen Skånska Lantbruk för att fira Hushållningssällskapet Malmöhus perioden 1964-2014. I biblioteket finns alla sällskapens historiker. 2002 utgav akademien i SOLMED-serien *Regionala främjare av de areella näringarna under 200 år. Hushållningssällskapens historiker, periodiska skrifter och arkiv* under Olof Kährströms redaktörskap. Den går att som forskare få som friexemplar.

Arbetet med hemsidan

Vi har under senare tid ökat takten med att tillgängliggöra resurser på vår hemsida. Det handlar exempelvis om uppsatser och förteckningar av olika slag men också litteraturlistor över skilda ämnen. En lite mer omfattande lit-

2014

Bibliotekets öppettider: mån-ons 13-17; tors 13-19; fred stängt.
Telefon: 08-54547720; hemsida: www.kslab.ksla.se
Kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se
Ansvarig utgivare: Carl-Anders Helander

teraturlista är den över litteratur i biblioteket om [antikens](#) Grekland och Rom, men här finns även sammanställningar över [landskapshistoria](#), rituell

[slakt](#) och [godsförvaltning](#).

Arbetet med antikenlistan påbörjades i samband med projektet om Columella, som ju resulterade i utgivning av Columellas lantbrukslära 2009. Nu är en fortsättning på gång, nämligen utgivningen av Catos och Varros lantbruksläror med kompletterande texter som sätter de antika texterna i sitt historiska sammanhang. Slutfinansieringen återstår innan boken kan skickas till tryckeriet.

Carl L:son Behm i Vavilovs fotspår

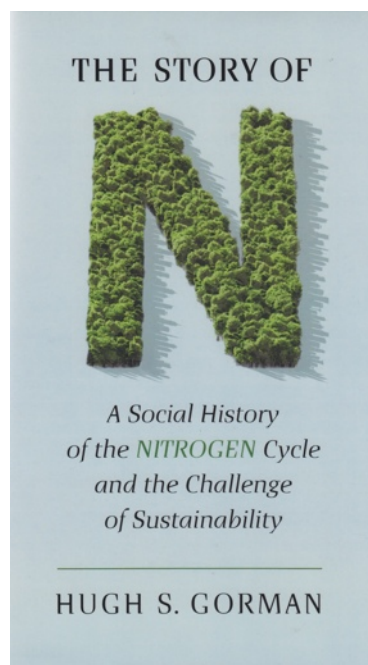
För en tid sedan fick akademien besök av Mats Jonson, som ville komma och berätta om sin morfar Carl L:son Behm. Carl L:son Behm (1878–1960) var ledamot i akademien och aktiv inom det värmländska jordbruket, bland annat som intendent vid Kopparberg-Hofors Sägverks AB, men skrev också ett flertal artiklar i lantbrukspressen. Vad som gör honom särskilt intressant är dock hans intresse för kulturväxternas ursprung och dessas anpassningsmöjligheter till svenska förhållanden. Det var också detta intresse som föranledde Mats Jonsons besök. Carl L:son Behm gjorde ett flertal resor, bland annat till det inre Asien 1955 och 1957. Carl L:son Behm förde resedagbok från dessa resor som av familjen tryckts i bokform. Boken heter *Dagboksanteckningar från en forskningsresa i Afghanistan, Chitral Agency och Kashmir sommaren 1955. Till Tigris källor och norra Persiens berg sommaren 1957* (332 + 166 s.) och gavs ut 2011. Boken finns att låna i biblioteket. Vi har även bildmaterialet från resorna på CD-skiva.

Nya böcker

Förra numret av Freja var både brett och specialiserat – om hästar. Därför är det på sin plats att här påminna om de många ämnesområden som biblioteket följer och köper in böcker kring.

Lite schematiskt ingår inte så många komponenter i jordbruk – jord, frön, vatten och sol. Människan har på olika sätt gjort sitt bästa för att förbättra förutsättningarna inom respektive område. Jorden förbättras genom gödsel, växtmaterialet genom olika typer av växtförädling, vatten genom dräneringssystem och solen – ja, det går inte att göra så mycket åt den men för vissa grödor kan dess värme fångas in i växthus eller med markduk.

Att gödsla handlar om att återställa vad människan tagit från jorden. Vi berättade för ett tag sedan om *Manure*

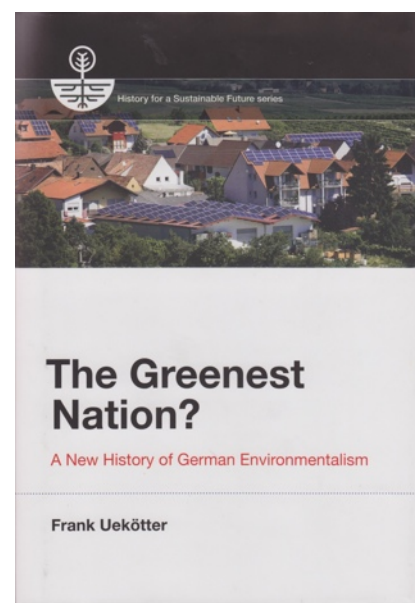
matters. Historical, archaeological and ethnographic perspectives, redigerad av **Richard Jones** och som utkom 2012. Den handlade främst om den förindustriella perioden.

En verklig revolution på jordförbättringsområdet sker i och med industrialiseringen och den verkliga boomen kommer precis innan första världskriget då **Fritz Haber** och **Carl Bosch** lyckas framställa en metod för att utvinna kväve ur atmosfären i industriell skala. Utvecklingen på området hade pågått en tid och flera metoder fanns tillgängliga men ingen som var så kostnadseffektiv som Haber-Bosch-metoden. Forskningen påskyndades också då ett annat användningsområde för den här processen var framställning av sprängmedel där kväverelaterade material ingick. Det kom väl till pass vid upptakt-

ten till kriget. **Vaclav Smil** har skrivit om detta i *Enriching the earth. Fritz Haber, Carl Bosch, and the transformation of world food production* och som utkom 2001. En annan forskare som behandlat området är **G.J Leigh** i *The world's greatest fix. A history of nitrogen and agriculture* från 2004. Här ligger tyngdpunkten på kunskapsuppbyggnaden på området och diskuterar inte frågan i ett mer övergripande perspektiv så ingående.

Konsekvenserna av människans påverkan på kvävecykeln och hur vi hanterat detta är temat i en nyutkommen studie av **Hugh S. Gorman**, *The story of N. A social history of the nitrogen cycle and the challenge of sustainability* från 2013. Boken är uppdelad i fyra delar. Den första handlar om kvävecykeln innan den påverkats i någon högre utsträckning av människan. Den andra delen handlar om hur vetenskap och en kapitalistisk marknadsekonomi påskyndar innovationstakten och därmed påverkar kvävecykeln. Den tredje delen behandlar hur man under 1900-talet hanterat detta. Slutligen avslutar Hugh Gorman med att diskutera vilka incitament som skulle behövas för att öka förändringstakten och om att skapa en ekologisk ekonomi som belönar innovationer som bidrar till hållbara system.

För svensk del har det inte forskats så mycket kring frågan. Värt att nämna är **Erland Märalds** avhandling *Jordens kretslopp. Lantbruket, staden och den kemiska vetenskapen 1840–1910* från 2000. Tyngdpunkten ligger här på att följa

idén om ett kretslopp där så klart tillförsel av näring till följd av jordbruk spelar en avgörande roll. Erland Märalds licentiatavhandling gavs ut i

Bebyggelsehistorisk tidskrift

Bebyggelsehistorisk tidskrift är Nordens största vetenskapliga tidskrift inom det bebyggelsehistoriska området. Sedan starten 1981 den har varit ett forum för forskare som studerar kulturlandskap och bebyggelse, med tonvikt på rumslig förändring och orsakssammanhangen mellan samhällsutveckling, individ och miljö. För den som är intresserad av agrara frågor finns mycket att hämta!

Den breda ansatsen har gett tidskriften möjlighet att följa med sin tid och återspegla forskningsfronten. Idag rör samhällsdebatten ofta frågor om globalisering, urbanisering, hållbar utveckling och gender, ämnen som avspeglas i tidskriftens innehåll.

Artiklar om förändringarna i landskap, jordbruk och bebyggelse är talrika i tidskriften. Åtskilliga temanummer med fokus på agrara förhållanden har kommit ut: *Bebyggelsehistoria i digitala register*, *Kring hälsingegårdarna*, *Bergslagsbebyggelse och Vägar och vägmiljöer*, för att nu nämna några. I princip varje nummer innehåller en artikel med agrart innehåll, ibland med nya överraskande perspektiv som i artikeln I Arns landskap. Om autenticitet och historiesyn i kulturarvsturismen.

Ett rikt bildmaterial är en viktig del av tidskriftens profil. Det lite större formatet bidrar till att foton, kartor och planer och andra illustrationer kommer till sin rätt och är möjliga för läsaren att ta del av och tolka.

Stöd Bebyggelsehistorisk tidskrift – bli prenumerant. Bebyggelsehistorisk tidskrifts artiklar är peer review-granskade och tidskriften är också Open Access. Den finansieras dels av medlemsintäkter från den förening som ger ut tidskriften, dels av externa bidrag. Stöd gärna tidskriften! Vi hälsar gamla och nya skribenter och läsare välkomna!

Göran Ulväng, ordförande i Föreningen Bebyggelsehistorisk tidskrift

Bebyggelsehistorisk tidskrift utkommer med två nummer per år och kostar 450 kr/år. För studenter 250 kr/år. Genom prenumerationen blir man även medlem i Föreningen Bebyggelsehistorisk tidskrift. Hemsida: www.bebyggelsehistoria.org.

Prenumeration och distribution administreras av eddy.se ab:

eddy.se ab, Box 1310, 621 24 Visby. Telefon: 0498-25 39 00,

e-post: order@bokorder.se

Prenumeration/medlemskap: <http://bht.bokorder.se>

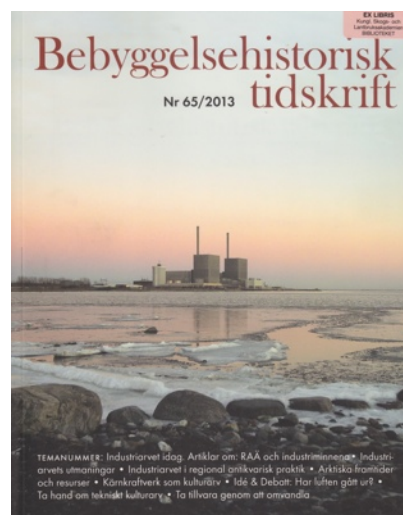
SOLMED-serien och finns på vår hemsida i [fulltext](#).

Andra möjliga ingångar är också att studera handelsgödslets införande men ur ett ekonomiskt perspektiv, det vill säga hur denna nya produkt marknadsfördes, vilka aktörerna var och hur de gick tillväga. **Gabriel Söderberg** studerar delvis detta i ett kapitel – "Limits of Market Technocracy: Swedish Fertilizer Research and the Crisis of Objectivity 1945–1960" – i sin [avhandling](#) *Constructing invisible hands. Market technocrats in Sweden 1880–2000* från 2013.

Ett allt effektivare jordbruk med större skördar och färre sysselsatta var inte bara förutsättningen för en modern urbaniserad livsstil och en förbättrad levnadsstandard utan förde också med sig en rad mindre önskvärda konsekvenser för miljön. Jordbruket är inte den enda boven i detta drama. Med start omkring 1960-talet började en kritik mot moderniseringen och dess konsekvenser att formuleras och som gavs kraft genom en begynnande miljö-rörelse. Två tyska historiker har tagit sig an denna historia men med olika fokus såväl tidsligt som geografiskt. **Joachim Radkau** gör detta på en global nivå i *The age of ecology*, som utkom i år (tyskt

original 2011). **Frank Uekötter** behandlar utvecklingen i Tyskland i *The greenest nation? A new history of German environmentalism*, också utkommen i år.

Båda dessa författare har i sin forskning uppehållit sig vid olika agrarhistoriska aspekter. Joachim Radkau har

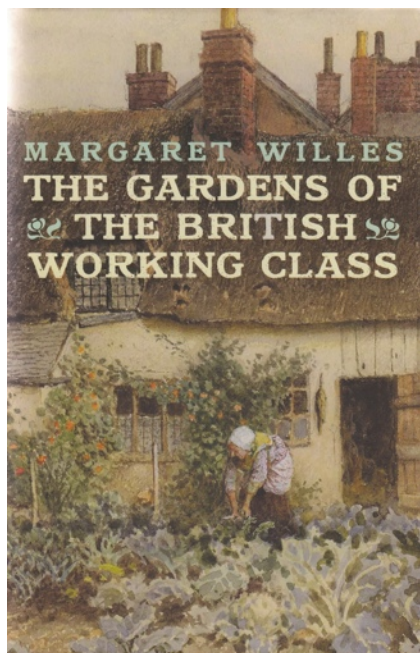
ett rätt omfattande skogshistoriskt författarskap bakom sig, 2012 utkom exempelvis *Wood. A history*. Och 2008 kom hans globala miljöhistoria *Nature and power* i engelsk översättning. Han har dessutom skrivit en biografi över sociologen **Max Weber** och om kärnkraftens utveckling i Tyskland. Frank

Uekötter har bland annat skrivit om tysk lantbruksvetenskap i *Die Wahrheit ist auf dem Feld. Eine Wissensgeschichte der deutschen Landwirtschaft*, utkommen 2010, men också om de tyska nazisternas syn på naturen och om luftföroreningar i Tyskland och USA.

Annorlunda uttryckt är båda författarna förankrade i såväl den agrara sektorns historia som i miljöhistorien, vilket också präglar deras sätt att skriva om miljöfrågornas och miljörörelsernas ökade betydelse och konsekvenser.

Frank Uekötter är sedan 2013 verksam vid universitetet i Birmingham. Tidigare var han verksam vid **RCC, Rachel Carson Center for Environment and Society**. Centret är ett samarbete med universitetet i München och Deutsches Museum. Frank Uekötter var en av de forskare som byggde upp verksamheten som också är ett centrum för forskningsinriktningen Environmental Humanities, som han framhåller har en stor potential när det gäller samtida debatter om miljön. Han kom också i och med arbetet med RCC att lämna sitt i huvudsak bilaterala komparativa perspektiv (Tyskland och USA) för en mer global ansats. Förutom boken om den gröna rörelsen i Tyskland har han under sen tid varit redaktör för

antologin *Managing the unknown. Essays on environmental ignorance* (tillsammans med **Uwe Lübken**) och som utkom i år. Hans eget bidrag i denna handlar om förhållandet mellan ett vetenskapligt inriktat lantbruk och de kunskapsluckor som uppstår. I år utkom också *Comparing apples, oranges, and cotton. Environ-*

mental histories of the global plantation som är en historisk genomgång av miljökonsekvenserna av denna typ av odlingsystem präglade monokultur. Han bidrar också med en artikel i antologin *New natures. Joining Environmental History with Science and Technology Studies* som utkom 2013. [Redaktörer](#) är **Dolly Jørgensen**, **Finn Arne Jørgensen** och **Sara Pritchard**. Dolly och Finn Arne Jørgensen är verksamma vid Umeå universitet och Sara Pritchard vid Cornell. **Sverker Sörlin** har skrivit en epilög till antologin.

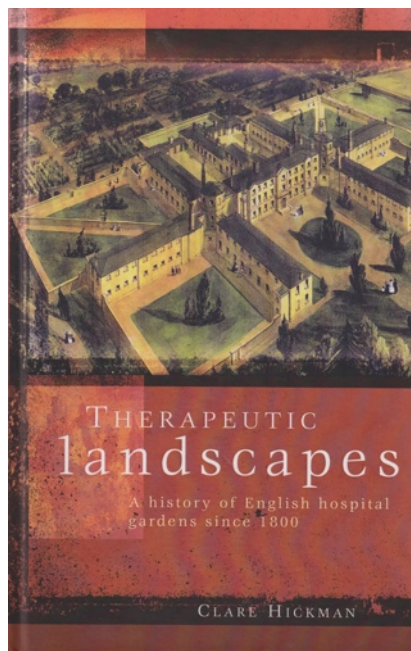
Ett annat gränsöverskridande tema är turism, som ju likt jord- och skogsbruk är ett sätt att ta sig an naturen, men vars blick på den har ett annat fokus än produktion av spannmål eller sågade trävaror men som liksom dessa ser nyttjandet av naturen med kommersiella och ekonomiska förtecken. Detta kan i sin tur komma i konflikt med till exempel olika bevarandeaspekter. Om turismens ekonomiska betydelse liksom dess roll när det gäller att forma vår syn på naturen handlar *Vacationland. Tourism and environment in the Colorado high country* av **William Philpott** från 2013.

En typ av turism är jakt och fisketurism. Om detta handlar **Anders Kagerwalls** [avhandling](#) *On the conditions for developing hunting and fishing tourism in Sweden*, som utkom tidigare i år från SLU i Umeå. Kagerwalls utgångspunkt

är att jakt- och fisketurism är ett sätt att öka inkomsterna för landsbygdsbefolkningen i takt med att det blivit svårare att leva enbart på jord- och/eller skogsbruk. Undersökningen av attityder visar på ett stöd men att detta minskar för rena rekreationsändamål.

Även **Charles J. List** diskuterar i *Hunting, fishing, and environmental virtue. Reconnecting sportsmanship and conservation* frågan om jakt och fiske som fritidssysselsättningar. Filosofen List hävdar att det finns skäl att försvara sportjakt om det utförs på ett i förhållande till natur och miljö etiskt försvarbart sätt. Han hämtar sina argument från såväl filosofer som **Platon** och **Aristoteles** liksom ekologer som **Aldo Leopold**.

I bibliotekets Brøndegaardssamling, med etnobotanisk litteratur, finns en del [titlar](#) om trädgårdars terapeutiska värde. Den historiska litteraturen på området

är rätt sparsam, men 2013 utkom *Therapeutic landscapes. A history of English hospital gardens since 1800* av **Clare Hickman**, historiker Kings College i London. Vad passar bättre som empiriskt fokus än trädgårdarna vid sjukhus för att fånga de diskussioner som förts om det goda för hälsan med att vistas i en trädgård?

Ett projekt som jag inte kan låta bli att nämna och som delvis tangerar detta är ett av **Lotta Lotass** arbeten i Autor Eter. I [Hemvist](#) har hon samlat vykort på mentalsjukhus som inramas av de trädgårdar och landskap de ligger i.

Trädgårdar med ett inte enbart terapeutiskt syfte behandlas i **Margaret Willes** *The gardens of the British working class*, som utkom i år. Britterna förknippas ju i hög grad med trädgårdskonst men dess mer folkliga dimensioner har

inte rönt ett så stort intresse i den trädgårdshistoriska forskningen. En förklaring till detta är naturligt nog att dessa trädgårdar inte bevarats och vårdats i lika hög utsträckning som är fallet med mer praktfulla trädgårdar.

Båda trädgårdsböckerna är relativt rikligt illustrerade.

Det är också **Inger Olaussons** [avhandling](#) *En blomstrandande marknad. Handelsträdgårdar i Sverige 1900–1950 med fyra fallstudier i Stockholms län*, som utkom nu under våren, utgiven på Carlsson förlag. Inger Olausson behandlar hur förutsättningarna för den yrkesmässiga trädgårdsodlingen förändrades under ett händelserikt skede. Liksom i så många andra branscher ledde den ökade konkurrensen till att de mindre trädgårdarna konkurrerades ut men också att det blev allt svårare för svenska producenter över huvud taget då det var svårt att hävda sig mot importerade produkter. Detta har inte bara inneburit att vi kan köpa frukt och blommor till ett lägre pris utan att en kontakt med en del av den agrara sektorn försvunnit och därmed avståndet mellan människa och natur.

En lite udda bok när det gäller lantbruk i Sverige är *Kibbutzer i Sverige. Judiska lantbrukskooperativ i Sverige 1936–1946*. Redaktör är **Malin Thor Tureby** och utgivare Judiska museet i Stockholm. Tyngdpunkten ligger inte på just de agrara sysslorna utan mer kring vad som händer när ett 60-tal tyska flyktningbarn mellanlandar i Sverige på sin väg mot Palestina men blir kvar betydligt längre i landet (en del för alltid) i och med utbrottet av andra världskriget. Intressant nog dyker Eli Heckscher, nestorn när det gäller ekonomisk historia i Sverige, upp som diskussionspartner för de boende på kibbutzen i Svarstingstorp i Skåne.

ANH:s nyhetsbrev ges ut av enheten för de areella näringarnas historia vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. (ISSN 2000-6179)

Osignerade artiklar har skrivits av redaktören.

Om du vill prenumerera eller avanmäla dig, kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se.

Ladda ned informationsbroshyren om biblioteket [här](#).